

Charly Salonius-Pasternak, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti
Klaus Ilmonen, OTT, toiminut sotilastehtävissä ISAF-operaatiossa

SUOMI ONNISTUI AFGANISTANISSA

OMAT TURVALLISUUSPOLIITTISET TAVOITTEET SAAVUTETTIIN, VAIKKA MAAN RAUHA ON VIELÄ KAUKANA

Kansainvälisen ISAF-operaation päättymisestä tulee kuluneeksi viisi vuotta tämän vuoden lopussa. Afganistanin turvallisuus, talous ja demokratia eivät ole parantuneet toivotulla tavalla, vaikka niitä tavoiteltiin kansainvälisellä väliintulolla. Suomen osallistumista operaatioon voidaan silti pitää onnistuneena kansallisesta näkökulmasta.

Sota on ollut Afganistanin jatkuva vitsaus viimeisen neljän vuosikymmenen ajan. Viimeisen liki 20 vuoden ajan kansainvälinen YK:n sanktioima ja länsivaltojen johtama operaatio on pyrkinyt luomaan edellytykset yhteiskunnan vakauttamiselle. Turvallisuustilanne Afganistanissa on kuitenkin taas heikentynyt. Maailmanpankki arvioi, että vuonna 2018 noin 3 800 siviiliä sai surmansa, lähes 11 000 loukkaantui ja talibanien ja muiden kapinallisten asema vahvistui. Olosuhteet Afganistanissa ovat hyvin erilaiset kuin moni oli odottanut merkittävän kansainvälisen operaation jälkeen. Syitä tähän on monia.

Keskeinen haaste maan vakauttamisessa on ollut konfliktin

epäsymmetrinen luonne. Länsivaltojen ja Afganistanin hallituksen tavoitteena on ollut lisätä yhteiskunnallista vakautta jälleenrakennuksen avulla muun muassa ulottamalla keskushallinnon vaikutusvaltaa ja julkisia palveluja koko maahan – terveydenhoidosta koulutukseen ja demokraattisiin vaaleihin. Koska kapinallisliikkeiden – etenkin talibanien – tavoitteena ei ole ollut luoda uutta vaan palauttaa ääri-islamilaisten uskonnontulkinta yhteiskunnan perustaksi, heille on riittänyt vattomuuden tunteen istuttaminen väestöön. Koalitio ja hallitus eivät ole pystyneet sitä kattavasti estämään.

Positiivinen talouskehitys luopuitteet poliittisille ratkaisuille ja tarjoaa vaihtoehtoja konfliktien

aseelliselle ratkaisemiselle. Afganistanin talouden kehitys on Maailmanpankin heinäkuussa 2019 julkistaman raportin mukaan kuitenkin hidasta eikä köyhyys maassa ole nykyennusteiden perusteella vähenemässä. Afganistanin jälleenrakennukseen tehdyt kansainväliset investoinnit eivät ole tuottaneet kestäviä vaikutuksia, vaikka yksittäisiä edistysaskelia esimerkiksi terveydenhuollon ja elinajanodotteen suhteen on nähtävissä. Vaikka Yhdysvallat ja talibanien edustajat löytäisivät neuvotteluratkaisun konfliktiin, on heikko taloustilanne huomattava haaste kestävämmälle rauhalle Afganistanissa.

Afganistanin operaatiota on perusteltu myös tarpeella taistella

kansainvälistä terrorismia vastaan. Terrorismin vastaista toimintaa olisi todennäköisimmin edesauttanut se, että talibanit olisi otettu mukaan poliittisiin prosesseihin. Talibanien kyky ja tavoitteet ovat olleet rajalliset. Globaalin terrorismin vastaisen taistelun fokus onkin jo vuosia perustellusti ollut muualla kuin Afganistanissa.

Suurin ongelma Afganistanissa on ollut riittämätön panostus poliittisten prosessien kehittämiseen. Taliban-liikkeen sulkeminen pois poliittisesta prosessista heti operaation alussa on lopulta vaikeuttanut poliittisten ratkaisujen aikaansaamista. Inklusiivisten poliittisten prosessien kehittäminen on keskeinen edellytys konfliktien ratkaisulle ja vakaan yhteiskunnan ylläpitämiselle.

Suomen näkökulmasta tilannearvio on kuitenkin erilainen. Laajempien kansainvälisten tavoitteiden suhteen Suomen panoksella ei ole ollut suurta merkitystä, eikä Suomen osallistumisen onnistumista voida arvioida vain niiden valossa.

Kansainvälisiin operaatioihin osallistumisella on kansallisesti monia tavoitteita. Suomen kansainvälinen vastuunkanto ja kriisinhallinnan (alkujaan rauhanturvaamisen) merkitys ulko- ja turvallisuuspolitiikassa ovat taustatekijöitä mukanaololle yleisemmin.

Osallistumisella tuetaan myös poliittisesti kumppanuusmaita ja kansainvälistä yhteisöä. Afganistanissa Suomi on ottanut osaa Naton ISAF- ja Rolute Support -operaatioihin, EU:n poliisioperaatioon sekä kehitysyhteistyöhön pääosin isojen kansainvälisten organisaatioiden, kuten YK:n tai Maailmanpankin, kautta. Terrorismin vastainen työ sekä demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien edistäminen mainitaan usein julkisessa keskustelussa perusteluina osallistumiselle kansainvälisiin operaatioihin. Vaikka ne ovat tärkeitä ulkopoliittikan ja kehitysyhteistyön tavoitteita, Suomen kontribuution merkitys näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on usein varsin vähäinen – etenkin Afganistanissa. Turvallisuuspoliittiset tavoitteet, etenkin läheisten suhteiden vahvistaminen Yhdysvaltojen ja Naton kanssa, sekä oman puolustuksen kehittäminen ovat olleet keskeisiä, mutta usein vähemmän julkisia, syitä operaatioon osallistumiselle.

Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan näkökulmasta Suomen osallistuminen Afganistanin operaatioon on onnistunut hyvin. Suomi on hankkinut poliittista pääomaa keskeisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin tavoitteisiin samalla, kun se on osoittanut kykyä kansainväliseen vastuunkantoon ja toteuttanut omaa

kehityspoliittikkaansa. Suhteita Natoon ja etenkin Yhdysvaltoihin on vahvistettu ja kehitetty operaation lakattua. Osallistuminen on tukenut myös maanpuolustuksen kehittämistä. Muiden maiden toimintatapoihin ja välineistöön tutustuminen haastavassa operaatiossa on hyödyllistä oman maanpuolustuksen laadun varmistamiseksi.

Suomen osallistuminen Afganistanin operaatioihin on ollut varsin kustannustehokasta. Se on pääosin nauttinut laajaa poliittista tukea vaihtelevissa sisäpoliittisissa suhdanteissa, vaikka operaation luonteen muutos vuosina 2007–2009 tuli yllätyksenä kansalaisille ja osalle päätöksentekijöistä.

Kansainvälisen väliintulon Afganistanissa voidaan hyvin väittää epäonnistuneen suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Suomalaisesta näkökulmasta osallistuminen Afganistanin operaatioon on ollut kuitenkin esimerkki taitavasta ja pragmaattisesta turvallisuuspolitiikasta.

On todennäköistä, että Suomelta odotetaan vastaavia panostuksia myös tulevaisuudessa. Osallistumista harkittaessa tulee ottaa huomioon kaikki sille asetettavat tavoitteet ja mahdollinen kansallinen poistumisstrategia, kun osallistumisen onnistumista, lopettamista tai jatkamista myöhemmin arvioidaan.